

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-13>

УДК 339.137:665.6

ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ НА ЕТАПІ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ

BASICS OF RESEARCHING THE OIL PRODUCTS MARKET AT THE STAGE OF ECONOMIC RECONSTRUCTION

Донець Дмитро Михайлович

старший викладач кафедри,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5053-026X>

Donets Dmytro

Lviv Polytechnic National University

Стаття присвячена актуальним питанням формування методологічних основ дослідження ринку нафтопродуктів на етапі відбудови економіки. Обґрунтовано, що потреба у дослідженні ринку нафтопродуктів на етапі відбудови економіки забезпечує основу для прогнозування змін в галузі та ефективного адаптування до нових ринкових умов. В межах методології дослідження ринку нафтопродуктів на етапі відбудови економіки запропоновано три етапи. Перший етап характеризується використанням фундаментальних загальнонаукових принципів дослідження ринку нафтопродуктів. Другий етап характеризується застосуванням індивідуальних загальнонаукових принципів. Третій етап характеризується детальним дослідженням функціонування ринку нафтопродуктів на етапі відбудови економіки. Кожен з пропонуваніх етапів повинен забезпечуватися підбиттям підсумків на формуванням подальшої роботи.

Ключові слова: ринок нафтопродуктів, відбудова економіки, загальнонаукові принципи дослідження, фундаментальні принципи, відбудова економіки, нафтопродуктовий сектор.

The article is devoted to the topical issues of the formation of methodological bases for researching the oil products market at the stage of economic reconstruction. The purpose of writing the article is to study, reveal, and form the methodological foundations of the oil products market research at the stage of economic reconstruction. It is substantiated that the need to research the oil products market at the stage of economic reconstruction provides a basis for forecasting changes in the industry and effective adaptation to new market conditions. Within the framework of the research methodology of the oil products market, three stages are proposed at the stage of economic reconstruction. The first stage of the research is characterized by the use of fundamental general scientific principles of oil product market research, among which the following are highlighted: the principle of market integrity; the principle of complexity; the principle of systematicity and mutual coordination of interests; the cognitive principle of oil product market research; principle of alternative; the principle of objectivity; principles of induction, deduction. The second stage is characterized by the application of individual general scientific principles, among which attention is focused on the need to apply the following: the principle of studying interaction and cooperation between market participants to determine essential relationships and approaches; the principle of researching the development/decline of the oil products market; the principle of studying the influence of factors on the development/decline of the oil market; the principle of maximizing the achievement of economic effect; pricing principles; the principle of legitimacy; the principle of marketing effectiveness. The third stage is characterized by a detailed study of the functioning of the oil products market at the stage of economic reconstruction. At the third stage, attention is focused on the study of more specific predictive indicators of the functioning of the oil products market. At the same time, it is advisable to develop predictive indicators using basic elements of mathematical modeling or clustering. Each of the proposed stages should be characterized by summing up the results. The application of methods of coordination of actions of all subjects of the functioning of the oil products market should be aimed at maximizing the effect and be the basis for the development of general behavioral strategies for the development of all stakeholders of the market.

Keywords: oil products market, reconstruction of the economy, general scientific principles of research, fundamental principles, reconstruction of the economy, oil product sector.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження ринку нафтопродуктів на етапі відбудови економіки зумовлена кількома ключовими аспектами. По-перше, нафтопродукти є важливими складовими енергетичного сектору, і зміни в економіці, зокрема в період відбудови, можуть впливати на попит і пропозицію нафтопродуктів, а дослідження ринку дозволяє зрозуміти, як ці зміни впливають загалом на галузь. По-друге, новітні технології стимулюють розвиток нафтової промисловості в напрямку використання цифрових технологій, відновлюваної енергії та ін. Дослідження дозволяє визначити, як ці інновації впливають на ринок. По-третє, відновлення економіки може впливати на споживчий попит, а це, в свою чергу, формує тенденції ринку нафтопродуктів та потреби споживчого попиту. По-четверте, відбудова економіки може супроводжуватися змінами в геополітичному середовищі, що також впливає на ринок нафтопродуктів. По-п'яте, аналіз цінних тенденцій є важливим для формування бізнес-стратегій.

Отже, дослідження ринку нафтопродуктів на етапі відбудови економіки дозволяє зрозуміти та прогнозувати зміни в галузі та ефективно адаптуватися до нових умов. Відтак доводимо, що досліджувана тема є своєчасною та актуальною.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Дослідження функціонування ринку нафтопродуктів розкрито в працях вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких Колісник С. О. [6], Матійчук Л. [9], Подолець Р. З. [12], Луцишин З. О., Дікареву О. І. [7] та ін. При цьому Талавиря М. П. [15] акцентував увагу на особливостях формування ринку нафтопродуктів, що полягає у високій залежності від імпорту постачання нафтопродуктів, низькому рівні конкурентоспроможності, відсутності умов сприяння і стимулювання розвитку нафтопереробної галузі. Результати дослідження ринку нафтопродуктів в Україні обґрунтовано також в працях Ващенко В. В. [2], Григор'євої А. О. [4] та ін. Остапко А. М. [10] вказує на кон'юнктурні дослідження українського ринку нафти і нафтопродуктів. Скорик Г. І. та Пушак Г. І. доводять, що «ринку нафтопродуктів характеризується кількома потужними операторами ринку, що займають близько 70%. Колективне становище таких операторів на ринку має структурні ознаки монопольного (домінуючого), що створює можливість свідомої паралельної поведінки учасників ринку (мовчазної змови)» [14].

Савченко М. В., Біла І. В. [13] більш детально розкривають процеси розвитку світового ринку нафти та нафтопродуктів в умовах військової агресії росії проти України.

Остапко А. М. [10] досліджуючи український ринок нафти і нафтопродуктів вказує на надзвичайно високі нафтові ціни, які стримують економічне зростання і збільшення попиту. При цьому, автор також доводить, що таке зростання цін стимулює заміщення нафти іншими видами палива та збільшення її імпорту на український ринок.

Габрилевич О., Нікитенко Д. [3] вказують на теоретичне переосмислення стратегій антикризового управління нафтопереробним підприємством в умовах невизначеності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, попри великий арсенал наукових досліджень в галузі нафтопродуктів на сьогодні неповною мірою розкрито проблеми функціонування такого ринку, недостатньо точною є сформована методика дослідження. Відтак виникає необхідність подальших досліджень в даному напрямі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Відповідно мета статті полягає у вивченні, розкритті та обґрунтуванні дослідження ринку нафтопродуктів на етапі відбудови економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методологія дослідження ринку нафтопродуктів на етапі відбудови економіки характеризується наступними етапами наукового пізнання, які полягають у застосуванні фундаментальних загальнонаукових принципів; індивідуальних наукових принципів; системи конкретних методів і технік. На першому етапі дослідження варто акцентувати увагу на загальних підходах застосовуючи при цьому фундаментальні загальнонаукові принципи дослідження ринку нафтопродуктів. Другий етап характеризується більш ґрунтовним дослідженням ринку нафтопродуктів, що зумовлює застосування індивідуальних загальнонаукових принципів. Третій етап характеризується розкриттям більш детального дослідження функціонування ринку нафтопродуктів на етапі відбудови економіки (рис. 1).

Серед фундаментальних загальнонаукових принципів, які пропонуємо використати при дослідженні ринку нафтопродуктів на першому етапі дослідження наступні:

– принцип цілісності ринку нафтопродуктів характеризується комплексним підходом до аналізу всіх взаємозв'язаних чинників, що впливають на цей ринок;

Рис. 1. Принципи дослідження ринку нафтопродуктів на етапі відбудови економіки

Джерело: систематизовано автором

– принцип комплексності означає розгляд не лише окремих складових ринку, але й сукупність їх взаємодії в конкретний період часу;

– принцип системності та взаємоузгодженості інтересів полягає у дослідженні всіх аспектів ринкових процесів у межах ринку нафтопродуктів на етапі відбудови економіки, що включає виробництво, транспортування,

збут, споживчу поведінку, вплив регулюючих органів і т. д.;

– принцип когнітивності дослідження ринку нафтопродуктів використовується для аналізу суб'єктів ринку, щодо вирішення проблем учасників ринку, дослідження стратегій, які застосовуються суб'єктами ринку при продажі нафтопродуктів, аналізі потреб та очі-

кувань учасників ринку нафтопродуктового сектору;

– принцип альтернативності застосовується в межах ринку нафтопродуктів для дослідження конкурентів, інноваційних видів послуг/товарів, технологій, екологічних аспектів, все те що впливає на потреби учасників ринку;

– принцип об'єктивності означає нейтральність та об'єктивність в усіх процесах, пов'язаних з цим ринком, наприклад, неупередженість в оцінці конкурентів, суб'єктів функціонування ринку, тобто відсутності упередженості при оцінці подій, суб'єктів та факторів, що впливають на функціонування ринку нафтопродуктів;

– принципи індукції, дедукції тісно пов'язані в пізнавальному процесі, одна чи інша є переважаючою на певних рівнях наукового дослідження. Нагадаємо, що індукція – це логічний метод дослідження, який полягає в узагальненні результатів спостережень і експериментів і переведенні мислення від конкретного до загального, а суть дедукції полягає у використанні загальних наукових приписів для дослідження окремих явищ. Ці принципи є дуже важливими для дослідження ринку нафтопродуктів. За твердженням Ткаченко О. І., Ткаченко О. А., Ткаченко К. О. «...дедукцію формалізують рекурсивні алгоритми та більшість логічних систем, що є формою логічного висновку, що дозволяє зробити висновок із загального твердження з окремих випадків, які забезпечують докази цього загального твердження» [16].

Загалом фундаментальні дослідження забезпечують «...здобуття принципово нових знань і подальший розвиток системи вже накопичених знань, оскільки вони пов'язані із значним ризиком і невизначено з точки зору здобуття конкретного позитивного результату, вірогідність якого не перевищує 10%» [5; . 9].

Другий етап дослідження характеризується використанням індивідуальних загальнонаукових принципів, які застосовуються для ґрунтовного вивчення ринку нафтопродуктів, серед яких пропонуємо звернути увагу на:

– принцип вивчення взаємодії та співпраці між учасниками ринку для визначення суттєвих взаємин та підходів. Це дозволяє досліджувати цінності, вподобання та інші когнітивні аспекти, що визначають поведінку учасників ринку нафтопродуктів. Використання когнітивного підходу дозволяє отримати глибше розуміння та прогнозувати можливі напрямки розвитку ринку;

– принцип дослідження розвитку/занепад ринку нафтопродуктів забезпечує здійснення аналізу попередніх періодів щодо стану ринку за конкретний період часу (три-п'ять років);

– принцип вивчення впливу чинників на розвиток/ занепад нафтового ринку націлений на вивчення довгострокових економічних тенденції та стратегії розвитку. Цей принцип дозволяє здійснювати повноцінне дослідження впливу чинників зовнішнього та внутрішнього характеру на ринок нафтопродуктів, що враховує всі аспекти та динаміку його функціонування. Це є базою для формування більш точних та прогнозованих аналітичних висновків та формулювання стратегій управління в умовах економічної відбудови;

– принцип максимізації досягнення економічного ефекту характеризується «досягнення найбільших результатів за найменших затрат живої та уречевленої праці. Економічна ефективність є конкретною формою дії закону економії часу. За капіталістичного способу виробництва узагальнюючий показник економічної ефективності – норма прибутку [17]»;

– принципи ціноутворення – це основні положення (правила, закони), що постійно діють, характерні для усієї системи цін і містяться в її основі. Принципи ціноутворення можуть бути реалізовані тільки при розробленні і реалізації відповідних методів (методик) [8];

– принцип легітимності у контексті дослідження ринку нафтопродуктів вказує на необхідність проведення його досліджень та аналізу в межах законних та етичних рамок. Цей принцип передбачає, що такі дослідження повинні відбуватися відповідно до чинного законодавства, стандартів етики та відповідних норм та правил. Даний принцип стимулює дотримання законів та нормативів, які регулюють проведення наукових досліджень та аналізу ринку, етичних стандартів, у тому числі у відношенні до конфіденційності, об'єктивності, справедливості та інших аспектів;

– принцип ефективності маркетингу забезпечує оцінювання таких складових: суб'єкт оцінювання (маркетингова служба підприємства); об'єкт оцінювання (маркетингова діяльність підприємства); наявність методики оцінювання ефективності маркетингу [1].

Як правило, науково-практичні дослідження ринку включають аналіз ринку, системи ціноутворення та тенденції цін, споживчі якості товару, канал збуту.

Третій етап дослідження – обґрунтування методів дослідження функціонування ринку нафтопродуктів на етапі відбудови економіки – є досить важливим, оскільки вказує на більш ґрунтовні деталі дослідження ринку, приміром прогнозування, яке є характерним вже сьогодні, оскільки саме сучасні показники можуть лягти в основу прогнозування. Проте такі прогнози є досить суб'єктивними та залежать не тільки від сучасного стану, а й від діяльності та співпраці з партнерами, від умов функціонування зовнішнього середовища.

Отже, третій етап дослідження ринку нафтопродуктів є дуже детальним, який націлений на вивчення більш конкретних прогнозних показників вивчення функціонування ринку нафтопродуктів. При цьому доцільно розробити прогнозні показники з використанням базових елементів математичного моделювання або кластеризації.

Кожен етап повинен характеризуватися підбиттям підсумків, що здійснюється із використанням абстрактно-логічного методу. Застосування прийомів узгодженості дій всіх суб'єктів функціонування ринку нафтопродуктів повинен бути націлений на максимізацію ефекту та бути базою для розробки загальних поведінкових стратегій розвитку всіх стейхолдерів ринку.

Загалом дослідження ринку нафтопродуктів виконує такі функції:

- 1) визначає рівень отриманих наукових знань, які характеризують процеси та явища ринку нафтопродуктів;
- 2) керівництво та вибір напрямків для досягнення поставлених цілей дослідження;
- 3) обґрунтування, уточнення та систематизування термінології та поняття, які розкривають суть ринку нафтопродуктів;
- 4) надання вичерпної та достовірної інформації про розвиток/занепад ринку нафтопродуктів;

5) формування системи наукової інформації на основі отриманих фактів та використання логіко-аналітичного інструментарію наукового пізнання.

Таким чином, методологія ринку нафтопродуктів складається з ряду етапів дослідження, збору та формування первинних і вторинних даних з метою прийняття точних і своєчасних рішень про необхідність його дослідження.

Висновки. Дослідження ринку нафтопродуктів враховує принципи та динаміку розвитку міжнародного ринку, залежить від економічного розвитку країни та ґрунтується на таких теоретичних положеннях:

- ринок є структурним елементом державного ринку;
- здійснюється планомірно з урахуванням розвитку держави та її інвестиційної привабливості;
- забезпечує соціально-економічний розвиток кожної країни;
- повністю залежний від зовнішніх ризиків;
- залежний від світових цін на нафту;
- залежить від імпорту нафти та нафтопродуктів;
- залежить від світових цін на нафту;
- має низький рівень глибини переробки нафтопродуктів.

На основі цих теоретичних специфікацій ми визначаємо ринок нафтопродуктів як частину державної політики, яка реалізується державними та місцевими органами влади для досягнення цілей.

З огляду на це, основною метою дослідження ринку нафтопродуктів є повне задоволення потреб споживачів, що можливо за умов зменшення зовнішніх ризиків та забезпечується розвитком держави. Водночас ринок нафтопродуктів характеризується монополією та реалізується через стратегічні програми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бочко О. Ю. Визначення рівня ефективності маркетингової діяльності на короткостроковий період. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2016. № 846. С. 21–25.
2. Ващенко В. В. Аналіз ринку нафти та нафтопродуктів в Україні. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2018. № 3. С. 86–93.
3. Габрилевич О., Нікитенко Д. Антикризове управління нафтопереробним підприємством в умовах невизначеності. *Таврійський науковий вісник*. 2023. № 16. 70–75. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.9>
4. Григор'єва А. О. Розвиток ринку нафтопродуктів в Україні. *Міжнародний науковий журнал Інтернаука*. 2017. № 1 (2). С. 44–50.
5. Каламбет С. В Конспект лекцій з дисципліни "Методологія наукових досліджень" для студентів спеціальності 8.03050801 "Фінанси і кредит", 8.1810012 «Управління інноваційною діяльністю» Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2015. 91 с. С. 9.

6. Колісник С. О. Методи та інструменти державного регулювання нафтопереробного комплексу України в умовах європейської інтеграції. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. С. 64–69.
7. Луцишин З. О., Дікареву О. І. Фінансові стратегії на світовому енергетичному ринку. *Світ фінансів*. 2009. № 3. С. 40–55.
8. Мазур О. Є. Ринкове ціноутворення Навчальний посібник Київ : «Центр учбової літератури», 2012. 480 с.
9. Матійчук, Л. Експертно про дефіцит (енергетичних ресурсів) нафтопродуктів в Україні за умов воєнного часу, Проблеми раціонального використання соціально-економічного, еколого-енергетичного, нормативно-правового потенціалу України та її регіонів: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції ГО «ІЕЕЕД», (01 червня 2022 року), м. Луцьк : СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня "Волиньполіграф", 2022. 214 с.
10. Остапко А. М. Кон'юнктурні дослідження українського ринку нафти і нафтопродуктів. *Вісник Донецького університету*. 2007. Вип. 2. С. 182–189.
11. Павлов К. В., Павлова О. М., Романюк Р. В. Організаційно-економічний механізм реформування електроенергетичного ринку в регіонах України. Луцьк : СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. 221 с.
12. Подолець Р. З. Енергетичне моделювання: іноземний досвід та напрями перспективних досліджень в Україні. *Економіко-математичні методи і моделі прогнозування*. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/dspace/bitstream/handle/123456789/19804/09--Podolec.pdf?sequence=1> (дата звернення: 12.12.2023).
13. Савченко М. В., Біла І. В. Розвиток світового ринку нафти та нафтопродуктів в умовах військової агресії росії проти України *Економіка і організація управління*. 2023. № 2(50). URL: <https://jeou.donpu.edu.ua/article/view/14131> DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.2.3> (дата звернення: 12.12.2023).
14. Скорик Г. І. Пушак Г. І. Розвиток конкуренції на ринку світлих нафтопродуктів: теорія, проблеми і шляхи їх вирішення. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 2 (68). С. 66–73.
15. Талавиря М. П. Особливості формування ринку нафтопродуктів. Всеукраїнська науково-практична конференція «Капіталізація аграрних підприємств та їх інвестиційне забезпечення», Київ, 2022. С. 48–52.
16. Ткаченко О. І., Ткаченко О. А., Ткаченко К. О. Концептуальні аспекти придбання, моделювання та застосування знань. URL: <https://vt.duit.in.ua/index.php/home/article/download/144/108/207> doi.org/10.33298/226-8553/2020.3.31.10 (дата звернення: 12.12.2023).
17. Череп А. В., Стрілець Є. М. Ефективність як економічна категорія *Ефективна економіка*. 2013. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1727> (дата звернення: 12.12.2023).

REFERENCES:

1. Bochko O. Yu. (2016) Vyznachennia rivnia efektyvnosti marketynhovoї diialnosti na korotkostrokovyi period [Determining the level of effectiveness of marketing activities for the short-term period]. *Visnyk natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*, no. 846, pp. 21–25. (in Ukrainian)
2. Vashchenko V. V. (2018) Analiz rynku nafty ta naftoproduktiv v Ukraini [Analysis of the oil and petroleum products market in Ukraine]. *Zemleustrii, kadastr i monitorynh zemel*, no. 3, pp. 86–93. (in Ukrainian)
3. Habrylevych O., Nikytenko D. (2023) Antykrizove upravlinnia naftopererobnym pidpriemstvom v umovakh nevyznachenosti [Anti-crisis management of an oil refining enterprise in conditions of uncertainty]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk*, no. 16. pp. 70–75. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.9>. (in Ukrainian)
4. Hryhorieva A. O. (2017) Rozvytok rynku naftoproduktiv v Ukraini [Development of the oil products market in Ukraine]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal Internauka*, no. 1 (2), pp. 44–50. (in Ukrainian)
5. Kalambet S. V. (2015) Konspekt leksii z dystsypliny " Metodolohiia naukovykh doslidzhen" dlia studentiv spetsialnosti 8.03050801 "Finansy i kredyt", 8.1810012 «Upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu» Dniprodzerzhynsk: DDTU, 91 p. P. 9. (in Ukrainian)
6. Kolisnyk S. O. (2022) Metody ta instrumenty derzhavnoho rehulivannia naftopererobnoho kompleksu Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehtratsii [Methods and tools of state regulation of the oil refining complex of Ukraine in the conditions of European integration]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*, pp. 64–69. (in Ukrainian)
7. Lutsyshyn Z. O., Dikarieviu O. I. (2009) Finansovi stratehii na svitovomu enerhetychnomu rynku [Financial strategies in the world energy market]. *Svit finansiv*, no. 3. pp. 40–55. (in Ukrainian)
8. Mazur O. Ie. (2012) Rynkove tsinoutvorennia [Market pricing]. *Navchalnyi posibnyk*. Kyiv: «Tsentr uchbovoi literatury», 480 p. (in Ukrainian)
9. Matiichuk, L. (2022) Ekspertno pro defitsyt (enerhetychnykh resursiv) naftoproduktiv v Ukraini za umov voiennoho chasu [Expertly on the deficit (energy resources) of oil products in Ukraine under wartime conditions]. *Problemy ratsionalnoho vykorystannia sotsialno-ekonomichnoho, ekoloho-enerhetychnoho, normatyvno-pravo-*

- voho potentsialu Ukrainy ta yii rehioniv: materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii HO «IEEEED», (01 chervnia 2022 roku), m. Lutsk: SPD Hadiak Zhanna Volodymyrivna, drukarnia "Volynpolihraf", 214 p. (in Ukrainian)
10. Ostapko A. M. (2007) Koniunkturni doslidzhennia ukrainskoho rynku nafty i naftoproduktiv [Conjunctural studies of the Ukrainian market of oil and oil products]. *Visnyk donetskoho universytetu*. Vyp. 2, pp. 182–189. (in Ukrainian)
 11. Pavlov K. V., Pavlova O. M., Romaniuk R. V. (2022) Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm reformuvannia elektroenerhetychnoho rynku v rehionakh Ukraini [The organizational and economic mechanism of reforming the electricity market in the regions of Ukraine]. Lutsk: SPD Hadiak Zhanna Volodymyrivna, drukarnia «Volynpolihraf», 221 p. (in Ukrainian)
 12. Podolets R. Z. Enerhetychne modeliuвання: inozemnyi dosvid ta napriamy perspektyvnykh doslidzen v Ukraini [Energy modeling: foreign experience and future research directions in Ukraine]. *Ekonomiko-matematychni metody i modeli prohnozuvannia*. Available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/dspace/bitstream/handle/123456789/19804/09--Podolec.pdf?sequence=1> (accessed December 12, 2023).
 13. Savchenko M. V., Bila I. V. (2023) Rozvytok svitovoho rynku nafty ta naftoproduktiv v umovakh viiskovoi ahresii rosii proty Ukrainy [The development of the world market of oil and oil products in the conditions of Russia's military aggression against]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, no. 2 (50). Available at: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/14131> DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.2.3> (accessed December 12, 2023).
 14. Skoryk H. I. Pushak H. I. (2022) Rozvytok konkurentsii na rynku svitlykh naftoproduktiv: teoriia, problemy i shliakhy yikh vyrishennia [Development of competition in the market of light petroleum products: theory, problems and ways to solve them]. *Ekonomichniy visnyk Donbasu*, no. 2 (68). pp. 66–73. (in Ukrainian)
 15. Talavyria M. P. (2022) Osoblyvosti formuvannia rynku naftoproduktiv [Peculiarities of the formation of the oil products market]. *Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia «Kapitalizatsiia ahrarykh pidpriemstv ta yikh investytsiine zabezpechennia»*, Kyiv, pp. 48–52. (in Ukrainian)
 16. Tkachenko O. I., Tkachenko O. A., Tkachenko K. O. Kontseptualni aspekty prydbання, modeliuвання ta zastosuvannia znan [Conceptual aspects of acquisition, modeling and application of knowledge]. Available at: <https://vt.duit.in.ua/index.php/home/article/download/144/108/207> doi.org/10.33298/2226-8553/2020.3.31.10 (accessed December 12, 2023).
 17. Cherep A. V., Strilets Ye. M. (2013) Efektyvnist yak ekonomichna katehoriia [Efficiency as an economic category]. *Efektyvna ekonomika*, no. 1, Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1727>. (accessed December 12, 2023).